

Звіт Комітету з питань культури і духовності за період роботи Верховної Ради України восьмого скликання (2014-2019 роки)

I. Утворення Комітету, його склад і структура

Комітет з питань культури і духовності утворено відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання» (№ [22-VIII](#) від 04.12.2014 р.).

Постановою Верховної Ради України «Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів, членів комітетів Верховної Ради України восьмого скликання та обрання голови, першого заступника, заступників голови, секретаря та членів Спеціальної контрольної комісії Верховної Ради України з питань приватизації» (№ [23-VIII](#) від 04.12.2014 р.) було визначено **склад Комітету**:

голова Комітету - КНЯЖИЦЬКИЙ Микола Леонідович - народний депутат України, фракція Політичної партії «НАРОДНИЙ ФРОНТ»;

перший заступник голови Комітету - ПОДОЛЯК Ірина Ігорівна - народний депутат України, фракція Політичної партії «Об'єднання «САМОПОМІЧ»;

заступник голови Комітету - ЄЛЕНСЬКИЙ Віктор Євгенович - народний депутат України, фракція Політичної партії «НАРОДНИЙ ФРОНТ»;

секретар Комітету - МАТІОС Марія Василівна - народний депутат України, фракція ПАРТІЇ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА»;

члени Комітету:

БОРДЮГ Інна Леонідівна (ОГНЄВІЧ Злата Леонідівна) - народний депутат України, фракція Радикальної партії Олега Ляшка (Постановою Верховної Ради України № [893-VIII](#) від 22.12.2015 р. достроково припинено повноваження народного депутата України);

ЛЕСЮК Ярослав Васильович - народний депутат України, фракція ПАРТІЇ «БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА»;

НОВИНСЬКИЙ Вадим Владиславович - народний депутат України, фракція Політичної партії «Опозиційний блок»;

ТАРУТА Сергій Олексійович - народний депутат України, позафракційний.

Відповідно до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» була визначена **структура Комітету**:

підкомітет з питань творчої діяльності, мистецтв, культурно-просвітницької політики (голова підкомітету – Огнєвіч З.Л.);

підкомітет з питань державної політики у сфері свободи совісті та релігійних організацій (голова підкомітету – Єленський В.Є.);

підкомітет з питань книговидавництва та книгорозповсюдження (голова підкомітету – Матіос М.В.);

підкомітет з питань охорони історико-культурної спадщини (голова підкомітету – Тарута С.О.);

підкомітет з питань благодійної діяльності та фінансування культури (голова підкомітету – Новинський В.В.);

підкомітет з питань державної політики у сфері розвитку та використання державної мови та мов національних меншин в Україні (голова підкомітету – Лесюк Я.В.).

Організаційне, консультативне, аналітичне забезпечення діяльності Комітету здійснювалося його секретаріатом (8 працівників).

З метою залучення громадськості до законотворчої роботи, виконання контрольних функцій Комітету у грудні 2014 року при Комітеті було створено Громадську раду.

II. Предмети відання і законотворча робота Комітету

За звітний період Комітет з питань культури і духовності було визначено головним з опрацювання **322** проектів законів та постанов (**257** з них Комітет розглянув).

Законотворча робота Комітету здійснювалася за напрямками, що становлять **предмети відання** Комітету, і мала результатом прийняття низки важливих законодавчих актів:

➤ *Культурно-просвітницька діяльність (видавнича справа, бібліотечна справа, кінематографія, народні художні промисли):*

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи державного управління у книговидавничій сфері» (№ [954-VIII](#) від 28.01.2016 р.). Закон України «Про внесення зміни до пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи державного управління у книговидавничій сфері» ([№ 1656-VIII від 06.10.2016](#)).

Оптимізовано систему державного управління у сфері книговидавництва шляхом передачі функцій центрального органу виконавчої влади у видавничій сфері від Державного комітету телебачення і радіомовлення України до Міністерства культури України, делегування значної частини повноважень спеціальній державній установі – Українському інституту книги. Державна установа «Український інститут книги», утворена Наказом Міністерства культури України № 612 від 28.07.2016 р., має на меті, зокрема, виконання державних програм з популяризації української літератури, сприяння фінансуванню видання українських книжок, промоцію національної книги за кордоном.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформаційного телерадіопростору України» (№ [159-VIII](#) від 5.02.2015 р.). Встановлено, що Державне агентство з питань кіно відмовляє у видачі або припиняє дію вже виданого державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів, зокрема якщо одним з учасників фільму є фізична особа, включена до Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці. Перелік таких осіб складає Міністерство культури України на підставі звернень Ради національної безпеки і оборони України, Служби безпеки України, Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення.

Закон України «Про внесення зміни до статті 15¹ Закону України «Про кінематографію» (№ [1046-VIII](#) від 29.03.2016 р.). Створено правовий механізм

обмеження в Україні публічного використання, зокрема трансляції телерадіоорганізаціями, трансляції в кінотеатрах тощо, аудіовізуального продукту, який пропагує збройні формування та будь-які інші силові структури держави-агресора (поширюється на фільми, вироблені та/або вперше оприлюднені (демонстровані) після 1 січня 2014 року).

Закон України «**Про державну підтримку кінематографії в Україні**» (№ [1977-VIII](#) від 23.03.2017 р.). Визначено форми й порядок надання державної фінансової підтримки суб'єктам кінематографії, деталізовано механізм участі держави у фінансуванні кіновиробництва, встановлено культурні та виробничі критерії культурного тесту фільмів, введено бальну систему – оцінні елементи національних фільмів. Закон містить також антипіратські норми.

Закон України «**Про Український культурний фонд**» (№ [1976-VIII](#) від 23.03.2017 р.). Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання діяльності Українського культурного фонду» (№ [2481-VIII](#) від 03.07.2018 р.). Створено юридичну особу публічного права «Український культурний фонд», визначено правові, організаційні, фінансові засади його діяльності. Фонд сприяє розвитку культури та мистецтв України, забезпечує умови для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості й суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір.

Закон України «**Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії»**» (№ [2458-VIII](#) від 19.06.2018 р.). Визначено поняття «креативні індустрії» як види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості. До пріоритетів державної політики у сфері культури віднесено створення умов для охорони, заохочення та підтримки культурного розмаїття як одного з найважливіших чинників сталого розвитку держави.

➤ Мистецька діяльність (професійні творчі спілки, театри, школи естетичного виховання, концертно-гастрольна діяльність тощо):

Закон України «**Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури**» (№ [955-VIII](#) від 28.01.2016 р.). Закон України «**Про внесення змін до розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури»**» (№ [1657-VIII](#) від 6.10.2016 р.). Внесено зміни до законів України «Про культуру», «Про театри і театральну справу», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про музеї і музейну справу», «Про охорону культурної спадщини» з метою встановлення об'єктивної і прозорої конкурсної процедури призначення керівників закладів культури, визначення чітких характеристик професійних та особистих якостей особи для зайняття посади керівника, а

також створення соціально-економічних і правових умов для ефективної діяльності професійних творчих працівників. Створено відповідні умови для припинення безстрокових трудових договорів з керівниками державних і комунальних закладів культури.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про гастрольні заходи в Україні» щодо особливостей організації та проведення гастрольних заходів за участю громадян держави-агресора» (№ [2165-VIII](#) від 5.10.2017 р.). Положення цього Закону спрямовані на зміцнення гуманітарної безпеки України і стали логічним продовженням законодавчих кроків до захисту національного інформаційно-культурного простору.

➤ ***Охорона історико-культурної спадщини (музейна справа, архівна справа, діяльність заповідників, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей):***

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» щодо збереження пам'яток культурної спадщини, включених до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» (№ [2457-VIII](#) від 19.06.2018 р.). Національне пам'яткоохоронне законодавство доповнилося поняттями «об'єкт всесвітньої спадщини», «видатна універсальна цінність», «буферна зона», «номінування об'єкта культурної спадщини до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО». Міністерство культури України визначено органом, відповідальним за охорону об'єктів всесвітньої спадщини та за номінування нових об'єктів до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Проведенню містобудівних, архітектурних та ландшафтних перетворень, меліоративних, шляхових, земляних робіт на об'єкті всесвітньої спадщини, його території, в буферній зоні передуює інформування Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, рекомендації якого щодо зазначених проектів є обов'язковими для виконання. Розміщення реклами на об'єктах всесвітньої спадщини забороняється.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» щодо визначення поняття «пам'ятка культурної спадщини» (№ [2073-VIII](#) від 25.05.2017 р.). Уточнено поняття «пам'ятка культурної спадщини», прямо віднесено до пам'яток також ті об'єкти культурної спадщини, які були взяті на державний облік відповідно до законодавства, що діяло до набрання чинності Законом України «Про охорону культурної спадщини».

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону культурної спадщини» щодо надання об'єктам підводної культурної спадщини статусу морського меморіалу» (№ [2289-VIII](#) від 8.02.2018 р.). Визначено термін «Морський меморіал», під яким слід розуміти об'єкт підводної культурної спадщини, місце масової загибелі людей, якому надається спеціальний статус, що передбачає його виключну недоторканність, крім потреб наукових досліджень або інвентаризації. Повноваження щодо визначення переліку об'єктів підводної культурної спадщини зі статусом Морського меморіалу покладено на Кабінет Міністрів України.

Постанова Верховної Ради України **«Про збереження історико-культурної спадщини на Поштової площі у місті Києві»** (№ [2492-VIII](#) I від 5.07.2018 р.). Кабінету Міністрів України рекомендовано вжити необхідних заходів для збереження об'єктів історико-культурної спадщини на Поштової площі у місті Києві, занести об'єкт культурної спадщини «Ділянка прибережного міського кварталу Середньовічного Києва» до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категорією пам'ятки національного значення, забезпечити створення Національного музею «Центр Середньовічного Міста» на території відкриття пам'ятки на Поштової площі у місті Києві.

Закон України **«Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»** (№ [316-VIII](#) від 9.04.2015 р.). Створено умови розширення доступу громадян України до архівних матеріалів репресивних органів відповідно до Рекомендації № R (2000) 13 Комітету міністрів Ради Європи країнам-членам стосовно європейської політики доступу до архівів, відповідно до якої можливість об'єктивно вивчати власну історію є невід'ємною ознакою демократії.

➤ *Державна політика у сфері свободи совісті та релігійних організацій:*

Постанова Верховної Ради України **«Про Звернення Верховної Ради України до Його Всесвятості Варфоломія, Архієпископа Константинополя і Нового Риму, Вселенського Патріарха щодо надання автокефалії Православній Церкві в Україні»** (№ [1422-VIII](#) від 16.06.2016 р.). Постанова Верховної Ради України **«Про підтримку звернення Президента України до Вселенського Патріарха Варфоломія про надання Томосу про автокефалію Православної Церкви в Україні»** (№ [2410-VIII](#) від 19.04.2018 р.). Постанови ухвалено з метою сприяння становленню єдиної Помісної Церкви в Україні, пришвидшення зміни статусу та утвердження її незалежності від держави-агресора.

Закон України **«Про особливості користування Андріївською церквою Національного заповідника «Софія Київська»** (№ [2598-VIII](#) від 18.10.2018 р.). Врегульовано відносини щодо передачі у постійне користування культурової споруди – визначної пам'ятки архітектури Андріївської церкви Національного заповідника «Софія Київська» Вселенському Патріархату для здійснення богослужінь, релігійних обрядів, церемоній і процесій. При використанні Андріївської церкви Вселенський Патріархат має дотримуватися законодавства про охорону культурної спадщини.

Закон України **«Про внесення зміни до статті 12 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною) релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України»** (№ [2662-VIII](#) від 20.12.2018 р.). Встановлено зобов'язання для релігійних організацій (об'єднань), які входять до структури (є частиною)

релігійної організації (об'єднання), керівний центр (управління) якої знаходиться за межами України в державі, яка законом визнана такою, що здійснила військову агресію проти України та/або тимчасово окупувала частину території України, у своїй повній назві відображати належність до такої релігійної організації (об'єднання) за межами України.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підлеглості релігійних організацій та процедури державної реєстрації релігійних організацій зі статусом юридичної особи» (№ [2673-VIII](#) від 17.01.2019 р.). Передбачено механізми, в який саме спосіб релігійна організація може змінити свою підлеглість діючим в Україні та за її межами релігійним центрам (управлінням).

➤ ***Державна політика у сфері розвитку та використання державної мови та мов національних меншин в Україні:***

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (№ [2704-VIII](#) від 25.04.2019 р.). Закон визначає порядок функціонування і застосування державної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Дія закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів. Серед завдань цього Закону: захист державного статусу української мови, утвердження української мови як мови міжетнічного спілкування в Україні, забезпечення функціонування державної мови як інструмента об'єднання українського суспільства, засобу зміцнення державної єдності та територіальної цілісності України, її незалежної державності і національної безпеки.

➤ ***Засади благодійної діяльності:***

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення сприятливих умов для впровадження благодійних телекомунікаційних повідомлень» (№ [1664-VIII](#) від 6.10.2016 р.). Запроваджено та законодавчо врегульовано використання ефективного, дієвого засобу для збору коштів на благодійні цілі – благодійні телекомунікаційні повідомлення.

Значне місце у роботі Комітету займала підготовка та подання на розгляд Верховної Ради України постанов із відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у відповідних роках: «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2015 році» (№ [184-VIII](#)); «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2016 році» (№ [971-VIII](#)); «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2017 році» (№ [1807-VIII](#)); «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2018 році» (№ [2287-VIII](#)); «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2019 році» (№ [2654-VIII](#)).

Серед прийнятих постанов, які мають особливе суспільно-політичне, культурне та історичне значення, варто також виокремити такі постанови: «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (№ [373-VIII](#)); «Про присвоєння імені Султана Амет-Хана міжнародному аеропорту «Сімферополь» (№ [411-VIII](#)); «Про відзначення 80-річчя з дня народження поета і громадського діяча Бориса Олійника» (№ [709-VIII](#)); «Про визнання геноциду кримськотатарського народу» (№ [792-VIII](#));

«Про відзначення 125-річчя з дня народження Євгена Коновальця» (№ [831-VIII](#)); «Про Звернення Верховної Ради України до держав-партнерів України щодо визнання Голодомору 1932 - 1933 років в Україні злочином геноциду Українського народу» (№ [1777-VIII](#)); «Про вшанування Героїв України та інформування громадян України про подвиги українських військових» (№ [1857-VIII](#)); «Про відзначення 150-річчя з дня народження Лесі Українки» (№ [2286-VIII](#)); «Про відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша» (№ [2465-VIII](#)); «Про увічнення пам'яті першого космонавта України, Героя України Леоніда Каденюка» (№ [2466-VIII](#)); «Про відзначення 100-річчя проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки та проведення Всеукраїнської естафети єднання» (№ [2521-VIII](#)); «Про відзначення на державному рівні 75-х роковин початку депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Південного Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 роках» (№ [2608-VIII](#)); «Про увічнення пам'яті борця за незалежність України, Героя України Левка Лук'яненка» (№ [2748-VIII](#)).

III. Виконання контрольних функцій Комітету

Відповідно до Постанови Верховної Ради України № [1483-VIII](#) від 06.09.2016 р. 27 вересня 2016 року відбулись парламентські слухання на тему: **«75-ті роковини трагедії Бабиного Яру: уроки історії та сучасність»**. Як почесні гості у слуханнях взяли участь Президент України Петро Порошенко, Президент Держави Ізраїль Реувен Рівлін, Прем'єр-міністр України Володимир Гройсман, Герой України Іван Дзюба та праведниця Бабиного Яру Софія Ярова. Постановою Верховної Ради України № [1744-VIII](#) від 16.11.2016 р. було схвалено Рекомендації зазначених слухань.

Відповідно до Постанови Верховної Ради України № [2290-VIII](#) від 8.02.2018 р. 18 квітня 2018 року відбулись парламентські слухання на тему: **«Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні»**. Учасники слухань обговорили стан і проблеми охорони пам'яток Українського народу, висловили пропозиції з удосконалення правових механізмів охорони культурної спадщини. Постановою Верховної Ради України № [2716-VIII](#) від 14.05.2019 р. було схвалено Рекомендації зазначених слухань.

Серед інших заходів у рамках виконання контрольної функції Комітету варто виокремити: слухання у Комітеті на тему: «Національна культурна стратегія 2015-2025: вектори розвитку» (15.07.2015 р.); слухання у Комітеті на тему: «Закони про декомунізацію та проблема збереження мистецьких творів часів тоталітаризму» (7.10.2015 р.); круглий стіл «Стан свободи совісті та державно-церковних відносин в Україні» (28.10.2015 р.); круглий стіл «Законодавче врегулювання створення Українського інституту книги: українські реформи та європейський досвід» (16.11.2015 р.); круглий стіл «Законодавче врегулювання благодійної діяльності: світовий досвід та українські виклики» (9.12.2015 р.); круглий стіл «Культурна політика в умовах децентралізації: європейський досвід та українські реалії» (16.11.2016 р.); міжнародний круглий стіл «Гібридна» війна Росії – виклик і загроза для Європи» (14.12.2016 р.); круглий стіл «Децентралізація у сфері культури:

можливості та виклики» (15.03.2017 р.); круглий стіл «Внутрішні і зовнішні виклики і загрози для України: роль і можливості Церкви в їх подоланні» (24.05.2017 р.); круглий стіл «Проблемні питання законодавчого забезпечення контрактної форми роботи у сфері культури, пов'язані з процедурою конкурсного відбору та порядком призначення керівників державних і комунальних закладів культури» (19.06.2017 р.); круглий стіл «Міжнародна презентація Музейного фонду України як важлива складова культурної дипломатії» (18.12.2017 р.); круглий стіл з представниками органів державної влади, кіноіндустрії та громадського середовища з метою обговорення проблемних питань реалізації Закону України «Про кінематографію» в частині затвердження Переліку осіб, які створюють загрозу національній безпеці, та юридичних наслідків таких дій (6.03.2018 р.); круглий стіл «Дотримання квоти демонстрування національних фільмів суб'єктами кінематографії відповідно до положень Закону України «Про кінематографію» (21.03.2018 р.); круглий стіл «Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин» (24.04.2018 р.); круглий стіл «Релігійний плюралізм, релігійна свобода і виклики для демократії: добросусідство в дії в Україні та навколо неї» (5.03.2019 р.).

За сприяння та інформаційної підтримки Комітету з питань культури і духовності проведено такі заходи: II Всеукраїнський фестиваль-конкурс виконавців творів українських композиторів (м. Ніжин, 25-26.03.2017 р.); театралізоване мистецьке свято «День гуцульської культури» (м. Полтава, 30.04.2018 р.); Перший міжнародний форум Східної та Центральної Європи «Via Carpatia» (Івано-Франківська область, с. Криворівня, 23-30.06.2018 р.); кінофестиваль «Дні українського кіно в Карпатах» (Івано-Франківська область, 23-25.12.2018 р.).

За звітний період:

✓ відбулося **88** засідань Комітету, на яких розглянуто **391** питання;

✓ опрацьовано понад **10 000** звернень, що надійшли від народних депутатів України, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, міжнародних партнерів;

✓ розглянуто **70** запитів на публічну інформацію і **3** електронні петиції.

IV. Висновки і пропозиції

Відповідно до статті 106 Регламенту Верховної Ради України Комітет з питань культури і духовності пропонує Верховній Раді України дев'ятого скликання завершити розгляд проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з питань удосконалення системи охорони культурної спадщини» і проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з набранням чинності Законом України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», прийнятих за основу Верховною Радою України 19 червня 2018 року.

Подальшого врегулювання потребують, зокрема, такі питання:

удосконалення нормативного регулювання діяльності Українського інституту книги, зокрема необхідно розширити його повноваження і функції, закріпити можливість залучення експертів до роботи в експертних радах з виплатою відповідних винагород, уточнити повноваження наглядової ради Інституту (зміни до законів України «Про видавничу справу» та «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні»);

врегулювання порядку реалізації мовних прав корінних народів, національних меншин, що передбачено абзацом другим пункту 3 частини восьмої Прикінцевих та Перехідних положень Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;

створення нових правових механізмів у сфері переміщення культурних цінностей (нова редакція Закону).